

ČTVRTLETNÍK

LÉTO 2021

PRO PAMÁTKY

Zaostřeno na venkov

CHVÁLÍME OBÝVÁK VESNICE
ROZHOVOR S ARCHITEKTEM JIŘÍM ŠKABRAĐOU
ANKETA NA TÉMA HRANICE MEZI MĚSTEM A VENKOVEM

ŠTÍT MLÝNA ČP. 33 V NIŠOVICÍCH U VOLYNĚ (2013)

O KNIHU MŮŽETE SOUTĚŽIT NA PORTÁLU PROPAMÁTKY V PRVNÍ POLOVINĚ ČERVENCE.

ROZHOVOR S JIŘÍM ŠKABRADOU

Nestavět nové jako staré

Na jaře vydal monumentální dílo o jihočeské lidové architektuře, v Trocnově právě roste archeoskanzen, kde se zhmotňují jeho představy o středověké vesnici. Dva výjimečné dárky, které si známý architekt a památkář nadělil ke svým pětasedmdesátinám.

Téma jihočeské lidové architektury pro vás není nové, vrátil jste se k němu po více než 30 letech. Je jihočeská lidová architektura vašim životním tématem a kniha Lidová architektura v jižních Čechách vašim životním dílem?

Ano, dá se to tak říci třeba při pohledu na dobu, z níž pochází můj vlastní materiál použitý v knize. Třeba u fotografií, kde je vždycky uveden rok pořízení, vidíme data už z první poloviny 60. let minulého století. To tedy vlastně znamená opravdu celoživotní zájem. Jestli se mi ale podaří splnit ještě nějaké

další publikační předsevzetí, tak možná ještě nějaké životní téma přibude.

Umíme vůbec ještě čekat na životní díla? Nebo je doba, kdy člověk celý život na něčem pracuje a v pozdějším věku to zúročuje monumentálním projektem, už spíše pryč?

To, co teď uvedu, možná vyzní trochu cynicky, ale pokud se ke vstupu do seniorského období připojí protipandemická opatření, vyjdou vám pro takovou práci téměř ideální podmínky. Ale samozřejmě bych raději nad celoživotním dílem seděl v normální situaci.

V únoru jste oslavil 75. narozeniny. Je vám blízké bilancování?

Sedím teď nad dokončováním práce o vývoji půdorysů vesnic a jejich plůžin a narážím nad mapami stabilního katastru z první poloviny 19. století na tolik pozoruhodných momentů, které by bylo zajímavé sledovat podrobněji – závidím těm mladším, kteří budou mít možnost se tomu věnovat.

Historickým stavbám, zejména lidové architektuře, se tak věnujete více než 50 let v nejrůznějších pozicích. Jak se podle vás za tu dobu změnil pohled na tyto stavby a jak se změnila česká vesnice?

Na začátku mého poznávání historické vesnické zástavby ve zmíněných 60. letech teprve začínala destrukce jejího tradičního obrazu, která v současné době vrcholí. A je to proto, že se během doby bohužel nezměnila zá-

TEXT JAN ŠTIFTER, KRYŠTOF HAVLICE
FOTO JIŘÍ ŠKABRADA, SOVAMM, JAN ŠTIFTER, WIKIMEDIA COMMONS

Jiří Škabrada

NEJSTARŠÍ FOTOGRAFIE LIDOVÉ ARCHITEKTURY OD JIŘÍHO ŠKABRADY Z ROKU 1959 Z OKOLÍ SRNÍ ZACHYCUJE TYPICKÉ NIČENÍ VYSTĚHOVANÝCH STARÝCH DOMŮ ŠUMAVSKÉHO PŘÍHRANIČÍ.

Jiří Škabrada

KURZY O HISTORICKÝCH KROVECH VEDL NA SUDKOVĚ DOLE JIŘÍ BLÁHA (2000).

kladní příčina téhle neblahé situace. Důležitost obrazu vesnické zástavby, slušné chování ke starým domům, a to se týká i novostaveb, jsou bohužel věci, na které se nepodařilo vypěstovat rozumný jednotný názor, a náš venkov podle toho také vypadá.

V knize Lidová architektura v jižních Čechách zmiňujete asi 13letého kluka, který poprvé vložil film do fotoaparátu, aby pořídil snímky starých domů na Šumavě. Tím chlapcem jste vy. Co byste mu dneska poradil, kdybyste se mohl postavit vedle něj?

Třeba aby honem s tím aparátem běžel ještě tam a tam, protože dnes vím, že tam byly zajímavé objekty, které už nejsou, a já je neviděl. Ale to zavání marnými touhami. Občas jsem si třeba přál být členem geodetických skupin provádějících mapování stabilního katastru. Ti lidé museli vidět úžasné věci! Při troše snahy se ale dá k takovému pohledu do minulosti dopracovat, třeba stavbou trocnovského archeoskanzenu.

Archeoskanzen vzniká podle vašeho návrhu. Kdy jste se tam byl naposledy podívat? Postupuje vše podle plánu?

S tím návrhem to není tak jednoduché. Myšlenka se zrodila logicky tam, odkud je možné takový podnik financovat a organizovat – tedy na odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Jihočeského kraje. Já jsem se k tomu připlétl v okamžiku, kdy se ukázalo, že vztyčit repliku středověkého trocnovského dvorce na základě toho, co se

podařilo před lety zjistit jeho archeologickým výzkumem, není tak jednoduché. Takže návrh ano – alespoň v tom smyslu, že to, co se tam staví, jsem vymyslel. Ale kromě toho je to také stavba, sice neobvyklá, která musí re-

JIŘÍ ŠKABRADA

- ▶ architekt, pracovník památkové péče se zaměřením na lidovou architekturu, které věnoval řadu publikací
- ▶ narodil se v Praze v roce 1946
- ▶ působil ve Státním ústavu pro rekonstrukce památkových měst a objektů a Státním ústavu památkové péče a ochrany přírody, kde významně přispěl k vyhlášení vesnických památkových rezervací a zón
- ▶ přednášel na Fakultě architektury ČVUT v Praze, Západočeské univerzitě v Plzni nebo Filozofické fakultě Univerzity Pardubice

spektovat současná pravidla pro výstavbu včetně projektu. Ten byl svěřen kolegovi Petru Dostálovi, takže dozor nad stavbou je vlastně jeho povinnost. Moje poslední návštěva se odehrála ve středu 5. května v situaci, kdy se blížila ke konci výstavba „dvorce Jana Žižky“ a měla by se rozeběhnout výstavba dalších objektů vesničky.

Jaké to je vidět vesnici, kterou jste vymyslel? Lze cítit něco, co prožívali dávní lokátoři, projektanti a stavitelé? Jsou v tom doteky středověku?

Ten pocit realizace myšlenky je samozřejmě zajímavý a příjemný zejména v okamžicích, kdy se potvrzuje, že ta cesta od prvního konceptu byla zřejmě správná. Třeba teprve v době již rozbehnuté výstavby domu ve dvorci mi při opětovném zamýšlení nad částí původního odkrytého půdorysu, který leží od stavby nedaleko, a to na druhé straně rybníčku, došlo, že se dívám na situaci, kterou je vlastně možné dobře a logicky propojit s částí navržené stavby. Dotek středověku včetně prožitku dávných stavitelů v tom tedy je, alespoň v tom smyslu, že pokud znáte jejich stavební abecedu včetně ohledů, které automaticky uplatňovali vůči terénu a světovým stranám, mělo by vám vyjít něco podobného, jako kdysi vyšlo jim.

To, co jste roky studoval, teď vlastně používáte obráceně: budujete historii, stavíte „historické“ domy od základů. Vyloupl se v tom procesu nějaký poznatek, který vám dříve unikl?

STAVBA NOVÉHO ARCHEOSKANZENU TROCNOV V AREÁLU PAMÁTNÍKU JANA ŽIŽKY Z TROCNOVA JE PROVÁZÁNA S PROJEKTEM I-CULT A MĚLA BY BÝT DOKONČENA V ROCE 2024.

OBNOVA TVRZE SUDKŮV DŮL ZÍSKALA V ROCE 2016 CENU PATRIMONIUM PRO FUTURO.

V téhle činnosti, pro kterou se na rozdíl od obecného nadbytečného používání opravdu hodí slovo rekonstrukce, je v mém případě určitý paradox.

Profese architekta a vědomosti o historických stavbách mě totiž vedou i k vyjadřování o zmíněném slušném chování nových staveb k tradičnímu prostředí, které se dá shrnout do jednoduché poučky: nestavět nové jako staré. Archeoskanzen tedy vlastně představuje výjimku z tohoto pravidla, odůvodněnou vyšším výchovným smyslem: poučení z takové retronovostavby snad může pomoci ke zvýšení úcty vůči opravdovým historickým stavbám.

Kromě jižních Čech jste se v posledních letech věnoval i východočeské oblasti jako spoluautor obsáhlé publikace *Nejstarší domy ve východních Čechách. V čem jsou východní Čechy, respektive česko-moravské pomezí pro lidovou architekturu u nás tak významné?*

Východočeské či vysočinské téma bylo zajímavé tím, jak vzniklo, protože se vlastně napřed vymyslel prostorový model starého domu odlišný od dosavadních představ, načež se vynořili tehdy mladí kolegové, architekti z Brna, manželé Syroví. Ti tvrdili, že se jim takové domy, které by tudíž měly být mimořádně staré, daří na Vysokomýtsku, Litomyšlsku a Poličsku objevovat. A už to jelo.

V jednom starším rozhovoru jste si mírně posteskl nad malou úctou

k vlastní minulosti. Není to ale naopak, nedokazuje relativně funkční památková péče, že si historie dokážeme vážít? Narážím na to, že sedlák před 100 lety dům jednoduše přestavěl, když mu přestal vyhovovat, jeho potomkovi ale dnes dovedeme říct, že právě v té historii existuje hodnota.

To máte sice pravdu, ale problém není v připravenosti odborníků, nýbrž v ochotě běžného stavebníka takovým informacím naslouchat, nebo je dokonce vyžadovat. Patří snad u nás k obvyklým vesnickým přestavbám snaha stavebníků vědět, jak je jejich dům starý a čím je zajímavý? Běžná je naopak snaha odborníky do debaty nepřipustit, aby si ještě něco nevymysleli. Skutečná historie je u nás ve většině situací, které se historických staveb dotýkají, spíše obtěžující, stejně jako je běžné neporozumění pro rozdíl mezi originálem a napodobeninou. Výsledkem je pak třeba Šumava a další chráněná území plná „jako starých“ novostaveb.

Pomoci v téhle věci může vzdělávání. Dlouhá léta jste učil, nejprve na fakultě architektury, později na fakultě filozofické. Jaká je současná míra zájmu studentů o historické stavby?

Můj nedávný odchod z výuky se shodou okolností časově sešel s velmi výraznými proměnami v přístupu k informacím, se zacházením s nimi i s velkou proměnou přístupu k vysokoškolskému vzdělání. Od přelomu ti-

síceletí, kdy do fakultních poslucháren už zasedli „počítačovní“ studenti, klesá jejich schopnost osvojit si důkladně abecedu zvoleného oboru a použít ji pak k vlastní samostatné práci. Měl jsem pocit, že stoupající počet studentů tvoří spíše taková, jejichž cílem je především získání vysokoškolského absolutoria, a nikoli průprava k samostatné odborné práci v oboru, který je zajímavý a baví. Přímou děsivě také v tomto období stoupala neschopnost samostatného písemného projevu – stále početnější setkávání se studenty historie, kteří nedokáží napsat větu bez pravopisných chyb a napojit za ni další větu tak, aby celek dával nějaký smysl, je velmi depresivní. Ale rád bych se mýlil. Třeba se v případě těchto mých pesimistických názorů jedná jen o mezigenerační pocit obvyklý v každé době.

Dnešními slovy legendární jsou studentské, prázdninové, prakticky zaměřené workshopy pod vaším vedením na tvrzi v Sudkově Dole.

To byl asi zajímavě zvolený způsob práce, kde se dobře sešly moje věkové a odborné parametry se zájmem studentů a mladých odborníků s možností tohle všechno umístit v zajímavém historickém prostředí, a navíc ještě těm objektům trochu pomoci. Mám radost i z toho, že se tím tenkrát zdejšímu areálu „přehodila výhybka“ na správnou stranu pro delší období, protože následující majitelé pokračují v obnově i citlivém novém využití zcela vynikajícím způsobem. ■